

Kreativita a společnost

Panel 2B: Kreativní města

Colin Mercer

profesor, Velká Británie

Panelová diskuze Kreativní města – moderátor

V rámci panelu vystoupí pět řečníků. Rád bych na začátek řekl krátký příběh. Dnes jsem se rozhodl vzít si na sebe červenou kravatu. Částečně je tomu tak proto, že červená kravata je v současné době v módě: nosí ji Tony Blair, Gordon Brown i Barack Obama. Včera jsem tu potkal tři lidi, kteří měli červenou kravatu. Člověk od ochranky, který mě dnes ráno pouštěl do budovy, měl na sobě červenou kravatu také. Nicméně je tu i další, nejen módní důvod: tuto kravatu jsem dostal včera jako dárek. Byla součástí balíčku s věcmi, které na sobě mají logo českého předsednictví Evropské unie. Mám ji tedy na sobě jako vyjádření podpory českého předsednictví Rady EU. Vzal jsem si ji také proto, že jsem měl na výběr. V hotelové skříni mi visí tři kravaty. První z nich byla ušita dle návrhu Vivienne Westwood, patří mezi mé nejoblíbenější kravaty, dostal jsem ji jako dárek od své bývalé ženy. Druhá z mých kravat má velmi speciální design, vytvořený australským domorodým kmenem. Tuto kravatu jsem si koupil v odlehlé části pouště ve střední Austrálii, kde kromě vládní podpory byla výroba kravat jediným zdrojem obživy domorodého kmene. To mě přimělo přemýšlet o tom, jak různorodé produkty kreativní průmysly vytváří a na jak různorodých místech jsou k dostání.

Nakonec bych vám chtěl říct něco málo o zkušenosti, kterou jsem nabyl během pobytu v srbském Bělehradu, kam jsem jel přednést prezentaci o kreativních průmyslech ve Velké Británii. Po skončení mé prezentace se mi někdo z publika jal oponovat, že v Srbsku přece žádné kreativní průmysly nejsou, a tedy nemá smysl se o nich ani bavit. Poté jsem se odebral do svého hotelu. Rozhodl jsem se jít z univerzity, kde se přednáška konala, do hotelu pěšky. Mou cestu lemovaly stovky a stovky obchodů a 60 % z nich prodávalo produkty kreativních průmyslů: knihy, CD, DVD a tak dále. Vrátil jsem se proto na konferenci, znovu jsem vystoupil a řekl jsem Srbům, že ve své zemi kreativní průmysly mají. Jediné, v čem je háček, je to, že se nejedná o domorodé, interní kreativní průmysly, ale jde o ty spotřebně a komerčně orientované. V tu chvíli záleží na obyvatelích, aby dosáhli vyrovnaného poměru nekomerční a komerční produkce. Tento fakt se mi i dnes zdá velmi důležitý: klást důraz na to, abychom uznali roli měst, míst, uzlů jakožto zdrojů energie a ekosystémů. Doufám, že právě i na některá mnou zmíněná témata se v rámci našeho panelu najde čas.

Curriculum Vitae

Colin Mercer byl ve Velké Británii prvním řádným profesorem v oboru kulturní politiky na univerzitě v Nottingham Trent v letech 1999–2003. Předtím pracoval jako ředitel Institutu pro studia kulturní politiky na Griffith University v Austrálii. Vedl a koncipoval více než 40 projektů o přístupech v kulturním sektoru od roku 1991, kdy dokončil první strategii rozvoje kultury měst v Austrálii. Pracoval na dvanácti projektech mapujících a rozvíjejících kreativní průmysly na místní, regionální, národní a mezinárodní úrovni v Austrálii, Asii, Velké Británii a v kontinentální Evropě. K četným publikacím na tomto poli patří i The Cultural

Planning Handbook: An Essential Australian Guide (Příručka kulturního plánování: základní australský průvodce, 1995) a Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development (Ke kulturnímu občanství: nástroje pro kulturní politiku a rozvoj, 2002). Jeho práce o kreativních průmyslech ve městě a o kreativní ekonomice zahrnují projekty v Nottinghamu a v Brightonu ve Velké Británii, dále v Córdobě, Tartu a Bergenu v kontinentální Evropě. V současnosti pracuje především jako poradce.

Odkaz:

www.connectcp.org/ColinMercer

<http://sites.google.com/site/colinmercer52/>

Franco Bianchini

profesor na Leeds Metropolitan University, Velká Británie
Panelová diskuze Kreativní města

V zásadě jde o to, jak složité je vytvořit kreativní město, v němž jsou zjevné tlaky a trendy, které jdou proti směru toho, o co usiluje většina účastníků našeho fóra, jak se zdá. Domnívám se totiž, že to, čeho chce řada z nás dosáhnout, často v konečném důsledku vede ke snížení kreativity města.

Jsme například svědky rozvoje měst, velkých předměstských aglomerací a zcela nepochybně jsme svědky procesu standardizace architektury stejně jako standardizace funkcí města. To je patrné například u bankovních čtvrtí nebo velkých nákupních center, ať už jde o nákupní centra ve středu města nebo na periferii. Často jsme pak svědky, jak tyto nové citadely zábavy, často soustředěné okolo kina nebo fitness centra, svým způsobem soutěží s tradičním centrem daného města.

Mým dalším postřehem je, že si protiřečíme: na jednu stranu proklamujeme město jako trvale udržitelnou jednotku ve vztahu k životnímu prostředí, na straně druhé se evropská města enormně rozvíjejí, aniž by narůstal počet jejich obyvatel. Jsme tedy svědky expanze měst, která souvisí především se životním stylem. V některých případech pak souvisí s přílivem imigrantů do města. Čelíme tedy jevu vzrůstající „obezity měst“, která je sama o sobě protimluvem k rétorice o trvale udržitelném rozvoji.

Faktem je, že naše města nejsou kreativní, minimálně co se týče nových řešení dopravní problematiky. Většina měst je čím dál tím víc závislá na dopravě autem. Jako další problém vidím to, že často musíme zpracovávat řadu různých informačních zdrojů. Lze do jisté míry tvrdit, že jsme díky tomu kreativnější a zcela nepochybně lépe informovaní, nicméně je také možné, že se na druhou stranu stáváme jaksi informačně bezmocnými. Stáváme se pouhými mechanickými příjemci informací, které jen třídíme, ukládáme do různých krabiček, kategorií, dokonce do pomyslných odpadkových košů, nicméně je kriticky neanalyzujeme.

V USA vznikly zajímavé studie, ze kterých vyplývá, že nové technologie jsou sice pro lidi přínosné v tom smyslu, že přinášejí nové společenské možnosti, jak být v kontaktu s ostatními lidmi, nicméně mohou také vést ke vzniku ohromných umělých světů rádooby společenskosti, jež ubírají čas, po který by se člověk jinak věnoval skutečné osobní interakci. Následky městské kreativity v oblasti informační exploze jsou kontroverzní, nikoli jednoznačně pozitivní.

V minulosti vznikla řada studií takzvané ekonomie odepřeného času. Například já a Lia Ghilardi usilujeme v Británii o liberalizaci odepřeného času, konkrétně o liberalizaci zákonem nařízených zavíracích hodin restaurací a barů. Víze vytvoření jakési kreativní agory, v rámci níž by lidé měli možnost svobodnější interakce, je často komplikována úřady s kompetencí zasahovat proti násilí a kriminalitě spojené s konzumací alkoholu. Stejně tak úřady, do jejichž kompetence spadá zdraví, často tlačí na instituce, aby omezily rozpočty na kulturu, protože je třeba přelít část peněz na výdaje v oblasti veřejného pořádku. Takto tedy tvrdá realita vlivu alkoholu často rozmetá naše sny o městě jako agoře, kde vládne duch sounáležitosti, kde existuje mírumilovné kavárenské kulturní podhoubí.

Dalším problémem je pak čím dál tím častější auditorská aktivita, a to jak na národní, tak na mezinárodní – evropské – úrovni. Domnívám se, že už jsme to s audity různého typu začali trochu přehánět, staly se náhražkou skutečné aktivity. Zásadní je také fakt, že ubírají prostředky z oblasti tvorby. Otázkou k řešení tedy je, jak dosáhnout rovnováhy auditů a monitoringu.

Čím dál tím víc čelíme problémům spojeným s rizikem akce, to je naprosto patrné poslední dobou až v jakési posedlosti pojištění nebo například čím dál větším počtem pravidel a omezení pro práci s dětmi. Tyto bezpečnostní rámce a přístupy pak mají velmi negativní vliv na organizaci amatérských kulturních aktivit, například vznikajících kulturních festivalů apod.

Zajímavá je také debata týkající se architektury. Při čtení oficiálních dokumentů o rozvoji měst nabudete dojem, že veškerá nová architektura je nádherná, kreativní, invenční a zajímavá. Jediné, co ve skutečnosti vidím, když se rozhlédnu kolem v Leicesteru, kde bydlím, nebo v řadě italských měst, je slepota. Jako problém tedy vidím to, že rozvoj měst je stále příliš orientován na výstavbu budov, nikoli na projekty, takže výstavba budov ukrájuje z pomyslného koláče peněz projektům, které jsou ovšem dle mého názoru mnohem významnějšími zdroji kreativity a posléze i inovace, a to jak společenské, tak ekonomické. Klademe přílišný důraz na ikonické budovy, dostatečně si neuvědomujeme, že všechny ikonické budovy jsou jen historickými omyly. Ekonomická krize, ve které se nyní nacházíme, je zcela jistě příležitostí pro vytvoření nových městských strategií, kreativních městských strategií. Budeme muset být velmi invenční, abychom vymysleli, jak využít množství opuštěných budov. Například v Británii jsou v současné době tisíce

prázdných bytů a kanceláří, většina z nich se nachází v centrech měst. Máme také v Británii spoustu opuštěných stavení. Umělci by se mohli zapojit do procesu obnovy a využití těchto opuštěných lokalit. V době hospodářské recese máme možnost zaměřit nové strategie rozvoje města více na produkci a schopnosti. Kulturní politiky budou jednoznačně hrát roli ve snaze neutralizovat negativní dopady nezaměstnanosti, možná také přispějí k vytvoření větší společenské pružnosti stejně jako k nastoupení realističtějšího životního stylu. Co se týče budoucnosti, sdílím názor Lii Ghilardi a Colina Mercera v tom, že je třeba plánovat kulturně, nikoli plánovat kulturu.

Plánování je třeba vést citlivě s ohledem na kulturu, zaujmout citlivý, řekl bych skoro až umělecký přístup ke strategiím plánování měst stejně jako k plánování obecně.

Strategie kreativních měst budou v budoucnu muset obsáhnout více interdisciplinarity a spolupráce napříč kulturním spektrem. Robert Palmer se o těchto otázkách jistě za chvíli zmíní ve své prezentaci. Jde o to, aby strategie plánování měst byly v otázce inovace upřímné a autentické v tom smyslu, že obsáhnou a uznají existenci konfliktů a protichůdných tendencí v rámci měst a namísto toho, aby je ignorovaly, využijí je jako zdroj kreativity. Zároveň je třeba postavit strategie plánování měst na kartografii kulturních zdrojů, která bude zahrnovat i zdroje, které se v aktuálním čase nacházejí v ohrožení, nebo ty, které jsou na cestě k úplnému vymizení. Tento přístup samozřejmě nese nutnost vytvoření nových profesních rolí, například kulturních prostředníků – o této funkci se možná zmíní Robert Palmer –, ale také kulturních kartografů. Další nutností je vytvoření kulturních plánů jakožto jakýchsi koncepčních zastřešení a propojení, která zajistí systematické a kontinuální napojení kulturního plánování na další sféry veřejné politiky počínaje oblastí mládeže až po ekonomický rozvoj nebo marketing míst.

Curriculum Vitae

Franco Bianchini nastoupil na místo profesora kulturní politiky a plánování na Fakultě umění a společenských věd (Faculty of Arts and Society) na Leeds Metropolitan University v říjnu 2007. V letech 1988 až 1992 působil jako výzkumný pracovník v Centre for Urban Studies, na University of Liverpool. V období 1992–2007 přednášel o plánování kultury a kulturní politice a byl vedoucím kurzu magisterského studia oboru evropského kulturního plánování na univerzitě De Montfort University v Leicesteru. Působil také jako poradce a výzkumný pracovník pro různé organizace, včetně Arts Council England, pro vládu Spojeného království, konkrétně pro ministerstvo kultury, médií a sportu, pro Radu Evropy a pro Evropskou komisi. Přednášel v mnoha evropských zemích, v Japonsku, Číně, Kolumbii a Austrálii, a to především o kulturní politice zaměřené na urbanismus.

V letech 2003–2008 spolupracoval s Liverpool Culture Company na vytvoření projektu partnerské spolupráce měst v oblasti kultury Cities on the Edge (Města na okraji). Projekt byl součástí programu Liverpool 2008 – evropské hlavní město kultury, spojujícího Liverpool a pět dalších evropských přístavních měst (Brémy, Gdaňsk, Istanbul, Marseille a Neapol).

V současné době se zabývá následujícími výzkumnými tématy: role kultury v regeneraci měst (se zvláštním zaměřením na přístavní města); kulturní diverzita a interkulturalismus jako prostředek inovace urbanistických koncepcí a kulturní dopady globalizace na současná evropská města (se zvláštním zřetelem na problémy standardizace a ztrátu místní odlišnosti).

Odkaz:

www.lmu.ac.uk/

Lia Ghilardi

ředitelka organizace Noema Research and Planning, Velká Británie
Panelová diskuze Kreativní města

Ráda bych navázala na to, co přede mnou řekl Franco Bianchini. Otázka, kterou si můžeme v souvislosti s tím položit, zní: „Existuje recept na kreativní město?“ Žijeme ve věku kreativity, ale i urbanizace a rozvoje měst.

Města hrají v naší době čím dál tím důležitější roli, čím dál tím víc lidí chce ve městech žít. Teoreticky tedy lze říct, že právě na oblast měst by se mělo zaměřit experimentování s politickými přístupy a životními styly.

Jakožto dítě 60. let jsem vždy zastávala názor, že je možné se poučit z minulosti. Proto jsem v průběhu několika posledních let studovala různá města v různých historických momentech, která bylo možno považovat za kreativní: Paříž v 60. letech 19. století, Vídeň na přelomu století, Seattle v 80. a 90. letech, Silicon Valley apod. Když se podíváte na tato města v minulosti, zjistíte, že všechna, která byla ve své době ikonami modernosti, lze považovat za urbanistické a umělecké počiny své doby, všechno to byla města, která procházela zásadními změnami. Šlo vždy o velmi nestabilní a proměnlivá města. Dnes inklinujeme k názoru, že pokud nalezneme recept na kreativní město, může být úspěšně aplikován jen a pouze v kontextu ekonomické nebo společenské stability. V minulosti tomu tak ale nikdy nebylo. Úspěšná kreativní města vždy procházela zásadními politickými změnami. Umělecký trh se teprve rozvíjel, umělci sami začínali tvořit umělecké prostředí a umělecké komunity, zakládat školy, nastavovat parametry vlastního uměleckého trhu. V takových městech mohl existovat ekosystém, který nahrával kreativitě. Taková města se nemusela uchýlovat k umělé kreativitě, protože byla kreativní organicky, musela být kreativní, aby obstála.

Zadání Napoleona III. na přebudování Paříže baronu Haussmannovi znělo: „Chceme udělat dojem.“ A tak Haussmann navrhl bulváry, a tím nastartoval celý nový umělecký směr, nové umělecké prostředí pro kulturní rozvoj a způsob kritického smýšlení. Tolik tedy k nestabilitě obecně. Co se týče finanční nestability, všechna tato kreativní města minulosti byla místy, kde se na jednu stranu rozvíjela buržoazie, na stranu druhou vznikaly nové trhy.

Existuje tedy nějaký zázračný recept? Existuje nějaký zázračný recept à la Floridovo 3x „T“, který pomůže vyřešit naše problémy? Já osobně odpověď na tuto otázku neznám. Za těch zhruba 15 let, co pracuji jako poradkyně v této oblasti, vím jediné – některá města se na mapu kreativity umí dostat, a některá ne. Je tomu tak z několika důvodů. Jedním z nich je samozřejmě náhoda a štěstí. Na druhé straně jsou tu důvody plynoucí z hmotných faktorů, jakými jsou kulturní setrvačnost, infrastruktura kulturních a vzdělávacích institucí, které vědí, jak dobře pracovat s lidmi, jejich schopnostmi a s místními komunitami. Dalším faktorem je umění, které může znovuobjevit sebe samo, své staronové funkce. Velká řada pokusů o takové znovuobjevení končí tím, že jediné, čeho je dosaženo, je jakýsi prázdný druhý život, vytvoření naprosto banálního místa, které je neschopné konkurence. Obecně by se ambice mnoha měst dala shrnout takto: Proč u nás také nemůžeme mít takový ráj na zemi, jako mají v Barceloně, kde mají úplně všechno, jak se zdá? A tak se řada měst za účelem dosažení své vlastní „Barcelony“ pustí do velkých investic do regenerace města, výstavby ikonických budov, velkolepých přestaveb atd. U toho ale zapomene myslet na ekologii, která je jejich městu přirozená, na přirozené politické směřování svého města. Často jsou politici a zastupitelé stojící v čele měst hnáni pouze ambicemi. Není nic špatného na tom mít ambice, zvláště pokud stojíte v čele města, nicméně ambice musí být vždy založeny na realitě. Nakonec pak taková města skončí u toho, že sepíšou sadu nereálných „dada sloganů“, které naprosto neodpovídají realitě. Nedávno jsem v JAR viděla slogany „Nic není nemožné“, „Dnešek = změna“, „Nechte minulost za sebou, hleďte do budoucnosti“.

Takovéto slogany nejsou ničím jiným než dadaistickými výkřiky, které neodpovídají realitě města. Domnívám se tedy, že pokud dnes existuje recept na kreativní město, musí obsahovat následující myšlenky:

- Město je ekosystém, neustále se mění, mutuje – nejde o stálý, stabilní systém. Řídící orgány se musí této proměnlivosti přizpůsobit.
- Je třeba být aktivní, pracovat napříč profesemi. Nelze nechat umělce, aby si tvořili sami pro sebe, stejně tak nelze nechat politiky pracovat izolovaně. Je třeba nalézt způsob, jak přemostit propast mezi jednotlivými komunitami, jejich potřebami, ambicemi, očekáváními a zdroji.

Právě komunity jsou pro místo, ve kterém žijí, největším zdrojem. Důležité je mapování, mapování a ještě jednou mapování. Tedy porozumění, o čem naše místo je, jaká jsou jeho specifika, porozumění jeho historii, citlivý přístup k prezentaci historie, jak z ní vytvořit přidanou hodnotu.

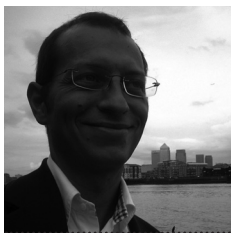
Jde o nalezení citlivého způsobu pro rozvoj kreativity pomocí partnerství a spolupráce s komunitami. Podstatné je přistupovat k takové práci jako k procesu, jako k dílu ve fázi work-in-progress, nikoli jako k finálnímu produktu. To je samozřejmě velmi riskantní. Nicméně všechna úspěšná města v minulosti jednala riskantně a do jisté míry uspěla. Risk je tedy dalším důležitým a nepostradatelným elementem našeho úsilí.

Curriculum Vitae

Lia Ghilardi je ředitelka mezinárodní poradenské firmy Noema Research and Planning, která se specializuje na mapování míst a strategické plánování kultury. Lia je původně socioložka v oboru urbanismus (Universita Trento, Itálie), má magisterský titul v umělecké kritice ze City University (Londýn) a diplom v dovednostech kreativního myšlení z programu De Bono (Malta). Je vedoucí modulu pro koncepci politiky na City University, Londýn, katedra umělecká politika a management. Její organizace Noema Research and Planning nabízí jedinečný a inovativní přístup k formování a regeneraci lokalit na základě koncepce kulturního plánování.

Odkaz:

www.noema.org.uk

Maurizio Carta

profesor architektury a urbanismu na Univerzitě v Palermu, Itálie
Panelová diskuze Kreativní města

Mým povoláním je plánování, a má vize kreativního města je tedy touto profesí pravděpodobně ovlivněna, dokonce dost dobře možná i deformována. Než začnu, musím se vám k něčemu přiznat. Nenávídím kreativní město, pokud je to jen prázdné rétorické heslo, slogan využívaný pro potřeby deformovaných potřeb města. Na druhou stranu ale také nenávídím, jak neustále hledáme ideální kreativní město. Domnívám se, že náš koncept v současné době není schopen skrze finanční toky podpořit rozvoj kreativních měst. Potřebujeme změnit směr.

Takovou změnu nazývám Kreativním městem 3.0 – třetí generací kreativního města. Spočívá v kreativním městě, které si vybírá a filtruje. Mám-li odpovědět na otázku, zda se jakékoli město může stát kreativním, zda se i město, které nemá dostatek nástrojů nebo kreativního prostředí, nakonec může stát kreativním. Jako člověk, který se zabývá plánováním, říkám, že kreativní město není o souboru atributů. Kreativní město je procesem, úkolem. Kreativní město je o aktivní vizi. Ve věku měst musíme čerpat z různorodých městských, regionálních zdrojů, protože město je v naší době nejrozšířenějším typem sídla. Je třeba, aby skončila fáze zvětšování lidské stopy na zemi, fáze měst jakožto rizik pro planetu. Je nutné, abychom započali fázi otevřených měst přístupných lidem, fázi zlepšování městských metabolismů, městské ekologie. Soukromě to nazývám vizí měst, jejichž konkurenceschopnost vyplývá z kulturnosti. Jde o to, aby města byla skutečně konkurenceschopná, ne aby se o jejich konkurenceschopnosti neustále jen mluvilo.

Pro mě je Kreativní město 3.0 manifestem, který nás vyzývá k akci, abychom redefinovali naše nástroje plánování, analýzy plánování i praktické nástroje. Tato vize je v podstatě dost podobná vizím kolegů, kteří zde promluvili přede mnou: Kreativní město 3.0 by mělo generovat novou kulturu, identitu, nejen

využívat kulturní dědictví, kulturní průmysly a kulturní ekonomiky jako značku, jako prázdný slogan. Je třeba, abychom z fáze města, které je atraktivní pro kreativní třídu (1.0), a z fáze města, které dokáže využít kreativní průmysly (2.0), přešli do fáze 3.0, kdy město samo bude generovat inovaci, nové identity, ekonomiky a prostory.

K tomu je zapotřebí čtyř komponentů: teritorium, kontext, reálná ekonomika a skutečné sociální zdroje. Kreativní město 3.0 je výzvou k akci, k redefinování způsobů lidského obývání území. Součástí této redefinice jsou tři „C“, nikoli jako zázračná formule, nikoli jako reset, nýbrž jako podmínky, jako nezbytné faktory. První „C“ znamená Kulturu (*anglicky culture*), kulturu jako energii identity, kulturní dědictví, ovšem také jako energii k budoucímu využití. Druhé „C“ znamená Komunikaci (*anglicky communication*), materiální i nemateriální komunikaci – je třeba mezi obyvateli, uživateli města vybudovat silnou komunikační síť. Třetím „C“ je pak Spolupráce (*anglicky co-operation*): domnívám se, že spolu všechny „vrstvy“ města – ekonomická, společenská a kulturní – musí navzájem spolupracovat. Je důležité, abychom Kreativní město 3.0 dobře strategicky naplánovali. Kultura, komunikace a spolupráce – to jsou pro mě součásti, které definují kreativní město, jež dokáže produkovat zdroje, nástroje, nové kreativní komunity, nejen nová kreativní prostředí pro komunity. Jen některé mapy jsou předpokladem pro vytvoření kreativního prostředí. Mapy regionů, které do této kategorie nespádají, je třeba překreslit, překreslit mapy evropských hierarchií – muzea, kulturní památky, kulturní události, mezinárodní banky, studenti, konference atd. Na závěr bych rád ocitoval Thomase Edisona, který řekl, že „kreativita (ve skutečnosti řekl génius) je 1 % inspirace a 99 % potu“. Tedy 99 % té aktivní části a dle mého názoru je naším úkolem pracovat a zkoumat v rámci právě těchto 99 %.

Curriculum Vitae

Prof. Maurizio Carta, architekt a Ph. D. v urbanismu a regionálním plánování, je titulární profesor urbanismu a regionálního plánování na Univerzitě v Palermu a vedoucí katedry urbanismu a regionálního plánování. Tento zkušený odborník na strategické plánování a urbanistické koncepce se při své výzkumné činnosti zabývá hodnotou a rolí kulturních zdrojů pro dosažení trvale udržitelného rozvoje a regenerace měst založené na kultuře a kreativitě. Své výzkumy realizuje v Institutu de l'Urbanisme, na Kolumbijské univerzitě a v London School of Economics.

Pracuje jako poradce místních orgánů pro urbanistické koncepce a strategické plánování. V posledních letech experimentálně využívá výsledků svých výzkumů pro obnovu nástrojů plánování. Výsledky publikuje knižně a představuje na různých kongresech.

Odkaz:

www.unipa.it/mcarta

Zora Jaurová

umělecká ředitelka projektu Košice – Evropské hlavní město kultury 2013, Slovensko
Panelová diskuze Kreativní města

Po třech předešlých prezentacích, které byly všechny víceméně vizionářské, bych vám nyní chtěla představit konkrétní studii konkrétního projektu. Prezentace má navíc tu výhodu, že se na jednu stranu sice bude týkat konkrétní studie, nicméně se také jedná o studii vizionářskou v tom smyslu, že jde o studii projektu, který se nachází teprve ve fázi uvádění do praxe. Konkrétně jde o projekt Košice – Evropské město kultury 2013. Tento projekt souvisí s naším panelem především proto, že pro Košice znamená příležitost aplikace rozsáhlého urbanistického konceptu, který je zároveň projektem dlouhodobé transformace města skrze kulturu.

Podtitulem prezentace a vlastně i myšlenkou, která je obsažena ve všem, co zde řeknu, je otázka, jak lze ideu kreativního města adaptovat na realitu postsovětských městských oblastí ve střední Evropě. Koncept kreativního města ve střední a východní Evropě s sebou totiž samozřejmě nese značná specifika a naráží na řadu překážek. Každá práce na identitě města, jak už zde dnes zaznělo, vychází ze současné identity města. Z toho, co ve městě reálně je. Když jsme vytvářeli tento projekt, přemýšleli jsme, v čem spočívá současná identita Košic. Košice jsou městem na východním Slovensku, nacházejí se v jednom z osmi slovenských regionů, na opačné straně Slovenské republiky než hlavní město Bratislava. Jak zde včera zaznělo, je to dobrým předpokladem pro to být tak trochu mimo dosah vlády. Košice jsou také druhým největším městem Slovenska, a jsou tedy součástí mapy druhých největších měst Evropy. I to je jedním z faktorů, který nastavil směr našeho projektu. Košice mají zhruba 250 000 obyvatel. Jsou také městem na hranici nového Schengenského prostoru, což je dalším důležitým elementem jejich identity – jsou městem na hranici východu a západu. Košice jsou také největším městem v takzvané Karpatské oblasti, což je hraniční oblast s dlouhou historií. Tolik, co se týče geografické identity Košic. V čem však spočívá identita Košic mimo zeměpisné aspekty? Odpověď na tuto otázku je důležité znát u každého města, z něhož chcete vybudovat město kreativní. Košice jsou městem s výraznými pozůstatky rakousko-uherského státu, městem se specifickou postrakousko-uherskou, středo- a východoevropskou různorodostí. V Košicích je velký počet bilingvních obyvatel – tedy obyvatel, kteří hovoří jak slovensky, tak maďarsky. Jde o město s dlouhou historií výjimečně tolerantní koexistence dvou národností a dvou náboženských skupin. To je něco, čím se Košice naprosto odlišují od ostatních měst na Slovensku. Košice jsou také postkomunistickým městem, typicky postsovětským městem

plným všech notoricky známých „nádherných“ budov. I to je do velké míry součástí identity Košic jakožto města a i na to je třeba se ohlížet, pokud se jedná o transformaci města. Dalším důležitým faktorem je, že Košice jsou postindustriálním městem, což je pro ně velkou výhodou.

Začali jsme s naší vizí, jejíž základní ideou bylo, že relativní ekonomická prosperita sama o sobě není zárukou opravdové kvality života a že sama o sobě nedokáže generovat kreativní, aktivní a šťastnou populaci. Proto jsme chtěli přijít se zásadní, holistickou vizí, jež pomůže definovat procesy v rámci života města s důrazem na roli kultury v procesu transformace. Řada úspěšných evropských měst nám posloužila jako důkaz, že high tech jevy samy o sobě již nejsou jediným symbolem dynamického rozvoje. Dnes musíme brát v potaz také know-how a intenzivní komunikační napojení. To jsou zásadní body a základní kameny našeho projektu, pokud usilujeme o dosažení udržitelnosti, kreativního rozvoje a kontinuální cirkulace informací. Samozřejmě jsme se nemohli nenechat inspirovat velkým guruem Richardem Floridou, a tedy náš základní koncept je vlastně metafora a jakýsi slogan „Používejte město“. Jde nám o město, které samo zve lidi, aby jej využívali v různých směrech. Město, které zve jak své obyvatele, tak turisty, tedy uživatele města. Kultura je v tomto pojetí chápána jako jakýsi typ softwaru, čímž se dostávám k již zmíněné metafoře – město má pak plnit funkci jakéhosi rozhraní. Tuto metaforu jsme si samozřejmě vypůjčili z informačních technologií. Rozhraní je komunikační hranice mezi uživatelem programu a programem. Je to jakési překladové prostředí, působící mezi dvěma entitami, které nekomunikují stejným jazykem. Rozhraní komunikaci mezi různými entitami umožňuje. Naše vize je tedy vizí města jakožto rozhraní, které umožňuje svým uživatelům vzájemnou komunikaci mezi odlišnými kulturami, komunikaci napříč Evropou. Vize města, které umožní lidem projevit se kreativně a aktivně se zúčastnit transformace okolí, prostředí, které sami užívají. Náš model se v průběhu času může měnit v podstatě neustále. Dále má náš koncept několik submetafor. Zásadním tématem je transformace. Usilujeme o vybudování nové kulturní infrastruktury, nejde nám však jen o infrastrukturu v pravém smyslu slova, jedná se nám také o nehmata-telnou infrastrukturu ve smyslu financování, vzdělávání, práce v rámci sítí apod. Dále se soustředíme na zapojení komunit a decentralizaci kultury. Například takový tepelný výměník je ošklivá budova. Podobné najdete na sídlištích takřka ve všech městech postsovětského bloku. V rámci našeho projektu chce-

me tyto výměníky předělat na kulturní centra. Město by podle nás mělo také sloužit jako rozhraní pro dialog mezi různými skupinami obyvatel, různými národnostmi. Město by mělo napomáhat překonávání hranic mezi komunitami, mělo by samo o sobě podporovat a usnadňovat spolupráci. Úspěšné kreativní město pak samozřejmě také musí brát v potaz otázku životního prostředí. Pokud byste chtěli vědět něco více o košickém plánu využití pitné vody, pak jej naleznete na webových stránkách města Košice.

Zásadním momentem je to, že oblast střední Evropy má v této oblasti jedno zásadní specifikum – většina měst v tomto regionu neprošla, pokud se odkážu na předchozí příspěvek, fází 1.0 a 2.0. To v zásadě znamená, že je u nás velmi špatné povědomí o většině konceptů, o kterých se na této konferenci mluví. Na druhou stranu i to možná může být výhodou v tom smyslu, že máme šanci ponořit se rovnou do fáze 3.0.

Nakonec bych vám ještě ráda promítla krátký film, který má podpořit naši tezi, že pokud má jakýkoli projekt být úspěšně zrealizován, je třeba, aby se cílové skupině dostal tak říkajíc pod kůži. Touto myšlenkou jsme se také inspirovali při vymýšlení našeho sloganu, který zní: „Dostaneme se vám pod kůži“. Jeden z mých kolegů si naše logo dokonce nechal vytetovat na záda. A nakonec malý dárek pro moderátora našeho panelu: omyvatelné tetování se stejným logem. Ať jej vyzkouší, třeba se mu bude líbit a nechá si udělat opravdové.

Curriculum Vitae

Od roku 1998, kdy absolvovala bratislavskou Hudební a dramatickou akademii, působí Zora Jaurová jako nezávislá divadelní dramaturgyně a kritička. Má zkušenosti s různými druhy divadelních projektů (státní divadla, nezávislá tvorba) i s novinářskou a výzkumnou činností v divadelní oblasti (pravidelně publikuje v několika slovenských novinách a časopisech). V mezinárodním měřítku pracuje jako konzultantka CEE (země střední a východní Evropy) pro zahraniční instituce (mezinárodní filmovou společnost, několik zahraničních nevládních organizací). Od roku 2003 působí v Cultural Contact Point Slovakia (Národní kancelář programu Culture 2000/Culture 2007–2013); v roce 2005 se stala ředitelkou této instituce. V letech 2004–2006 byla jmenována odborníci zastupující Slovenskou republiku ve výboru pro kulturní záležitosti Rady EU. Je činná v několika evropských kulturních organizacích; je členkou výkonného

výboru a viceprezidentkou Culture Action Europe (dříve EFAH, www.cultureactioneurope.org). Nedávno založila Institut pro kulturní politiku, což je nevládní platforma pro výzkum, analýzu a podporu na poli kulturní politiky. Od roku 2007 pracovala jako hlavní konzultantka pro město Košice, které se ucházelo o titul Evropské hlavní město kultury 2013. Poté, co v roce 2008 město tuto soutěž vyhrálo, byla jmenována uměleckou ředitelkou projektu Košice – Interface 2013 (www.kosice2013.sk).

Byla rovněž členkou umělecké rady Mezinárodního divadelního festivalu Divadelná Nitra a členkou poroty na několika národních uměleckých soutěžích. Vyšlo jí též několik překladů britských a amerických divadelních her, z nichž některé uvedla slovenská divadla.

Odkaz:

www.kosice13.sk/index.php/en

Robert Palmer

ředitel pro kulturu, kulturní a národní dědictví v Radě Evropy, Francie
Panelová diskuze Kreativní města

Za svou kariéru jsem pracoval zhruba s dvaceti různými městy, naučil jsem se, že je velmi těžké pustit se do práce na kreativním městě, respektive na konceptu kreativního města, nemáte-li velmi silnou víru ve vlastní věc. A jednou z věcí, ve které osobně právě ve vztahu k městům věřím, je, že nositeli kreativity ve městech nejsou výjimeční lidé, naopak nositeli kreativity jakožto výjimečné hodnoty jsou všichni lidé bez rozdílu.

Z takového přesvědčení jsem ve své práci vždy vycházel, dá se tedy říci, že můj přístup by se dal nazvat přístupem kreativity pro všechny. To ale není tím hlavním, co chci dnes říci. Tím hlavním je pro mě diverzita a její výhody, propojení mezi těmito výhodami a kreativitou ve městech. To vše jde samozřejmě mnohem dále než na úroveň pouhého respektu ke kulturní odlišnosti, mnohem dále než za politiku rovných příležitostí, jde to dokonce i mnohem dále než to, co včera Richard Florida nazval tolerancí. Mé tvrzení je založené na předpokladu, jehož platnost se v současné době snažíme dokázat. O projektu, v jehož rámci se to děje, chci nyní hovořit. Nicméně předtím bych ještě rád řekl, že kreativita je o skutečné výměně. Kreativita je vedlejším produktem skutečné výměny, vzájemné a otevřené výměny, jež se odehrává mezi lidmi, kteří se od sebe liší, ale zároveň sdílí určité zaujetí pro věci budoucí.

Za účelem rozpracování tohoto přístupu, za účelem podrobné analýzy a aplikace metod ke zvládnutí a využití diverzity ve městech, zvládnutí a využití toho tolik neuchopitelného aspektu, kterému říkáme diverzita, rozjela Rada Evropy, má domovská organizace, spolu s Evropskou komisí loni projekt, jenž nese název Interkulturní města. Tento projekt se zabývá „sešíváním“ různých kultur v rámci měst neboli praxí kreativní výměny. V rámci projektu jsme došli k závěru, že práce s diverzitou dnes už nemůže být jen o podpoře integrace, musí v ní být obsažena i snaha o rozvoj občanské angažovanosti, vzájemné důvěry a klimatu, ve kterém figurují finanční odměny a podpora, jež primárně nevycházejí jen z pouhé politické korektnosti.

Toho je samozřejmě těžké dosáhnout. Mnohá města o to usilují, nicméně většina z nich tento úkol shledává velmi těžkým. Do pilotního projektu se nám přihlásilo zhruba 60 měst, nakonec jsme jich vybrali dvanáct. Dvanáct evropských měst od Osla na severu po Patras na jihu, od Lyonu na západě po ukrajinskou Melitopol na východě. Nemám zde časový prostor, abych zacházel do detailů, nicméně vás ujišťuji, že všechny potřebné dokumenty, všechny zprávy mapující průběh projektu jsou pří-

stupné na webových stránkách Rady Evropy. Je však třeba říci, že nejzásadnější změnou, kterou tento náš interkulturní přístup přináší, je, že oproti většině předešlých přístupů k městské diverzitě, jež předpokládají, že změna směrem ke kreativitě je žádoucí jen pro menšinu, a nikoli pro většinu populace, náš přístup usiluje o adaptování městské politiky stejnoměrně na všechny skupiny obyvatel města. Na webových stránkách projektu se můžete přesvědčit, že pracujeme na řadě velmi specifických témat, jakými jsou například občanská zastupitelstva, angažovanost občanů a role médií. Roli médií považujeme za velmi důležitou, a proto se snažíme zaměřit na vývoj novinářské etiky na lokální, městské úrovni, která má potenciál kontrolovat často negativním výpadům velkých médií vůči minoritním komunitám imigrantů. Zkoumáme také procesy propojování a sbližování, především v oblasti městské politiky, vzdělávání a zdravotnictví. Část projektu se zabývá veřejným prostorem a plánováním veřejného prostoru, městským designem, který se může stát buď nástrojem podpory, nebo naopak omezování kreativity a diverzity. Dále je předmětem projektu zkoumání městského kulturního života, práce kulturních institucí, kulturní nabídka a práce umělců v rámci města. Z toho všeho vzešla řada výjimečných projektů, které se navzájem kombinují a tvoří jakousi komunitu, v rámci níž se předávají informace a zkušenosti. Našich dvanáct měst si navzájem předává zkušenosti, napojují se na ně samozřejmě další města, protože těch našich dvanáct představuje skutečně jen drobný mikrokosmos v porovnání s tím, co se děje jinde.

Díky tomuto projektu získáváme cenné informace, učíme se novým faktům o fungování měst. Jednou z takových informací je například to, že velká většina inovace ve městech souvisí s aktivitou žen. Zdá se, že jsou to spíše právě ženy než muži, kdo vytváří skutečně invenční iniciativy v oblasti zdravotnictví a zaměstnávání. Ženy stojí za těmi nejinvenčnějšími místními kluby a institucemi, novátorskými strukturami pro imigranty, dětskými a jinými centry. Ženy se zdají být nejobtížnější, co se týče přijímání nových myšlenek. Takových informací nám náš projekt poskytl celou řadu.

Abych se ale vrátil na obecnější rovinu – pokud uvažujeme o kreativním městě nebo o kreativitě ve městě, je důležité nezapomínat na diverzitu, protože pokud se zamkneme před vnějšími vlivy, zamkneme jen sami sebe, sami se uvězníme. Nakonec bych rád zmínil něco, co je v současné době velkou prioritou Rady Evropy, konkrétně jde o lepší porozumění

propojenosti mezi kreativitou a oblastí lidských práv. Víím, že v současnosti není úplně v módě o tom mluvit, nicméně v Radě Evropy byla lidská práva vždy jedním ze základních stavebních kamenů naší práce. Po léta se zaměřujeme na principy kreativity, které jsou zároveň zásadními principy demokracie. Lidé, kteří se cítí respektovaní a je s nimi jednáno důstojně a rovnoprávně, mnohem pravděpodobněji nechají svou kreativitu projevít se a rozvinout. Kreativní duch je jednou z nejmocnějších sil v lidské historii a zároveň největší silou použitelnou v oblasti kreativních měst. Naším úkolem na cestě k rozvoji městské kreativity je popustit uzdu fantazii a imaginaci. Kreativita ve městech není jen výsledkem strategie, ale také výsledkem inspirace. My se z produktů okolností musíme změnit v tvůrce okolností.

Curriculum Vitae

Robert Palmer je ředitelem pro kulturu a kulturní a národní dědictví v Radě Evropy se sídlem ve francouzském Štrasburku. Rada Evropy má v současnosti 47 členských států a Ředitelství pro kulturu a národní dědictví řídí více než 50 nejrůznějších programů, včetně monitorování strategií v kultuře a v národním dědictví, kapacitních projektů a vzdělávacích seminářů spolu s aktivitami, které se vztahují ke kulturní rozmanitosti, mezikulturnímu dialogu i velkým výstavám. Robert Palmer pracuje v oblasti kultury více než 20 let a před svým zapojením do činnosti Rady Evropy v roce 2006 byl poradcem pro kulturní rozvoj a obnovu, kulturní turistiku, festivaly a umělecké strategie několika měst a regionů. Podílel se na akci Evropská hlavní města kultury a byl ředitelem dvou z nich – v Glasgowě (1990) a v Bruselu (2000). Palmer je členem vedení nejrůznějších uměleckých institucí a mezinárodních festivalů, předsedou Evropských uměleckých porot a pravidelně je zván, aby promluvil na mezinárodních kulturních konferencích a dílnách. Jeho činnost byla ohodnocena několika oceněními.

Odkaz:

www.coe.int/interculturalcities

Shrnutí moderátora (Colin Mercer)

Mé shrnutí bude koncipováno jako resumé napříč tématy panelu. Všechny prezentace, které se v jeho rámci odehrály, byly výborné. Konkrétně šlo o tři italské prezentace, jednu slovenskou a jednu kanadsko-francouzskou od Roberta Palmera z Rady Evropy. Záběr prezentací byl široký – od vizionářských přístupů ke konkrétním analýzám, co se v současné době děje v oblasti mezinárodních strategií z pohledu Rady Evropy.

V rámci panelu vystalo několik klíčových témat, která byla součástí všech prezentací. Jedním z takových stěžejních motivů bylo konstatování, že neexistují žádné jednoduché, jednoznačné a všeobecně platné modely kreativních strategií měst, ať už jde o strategie dlouhodobé, nebo o jednorázové události; když se například město na rok stane hlavním městem kultury (z čehož a priori nemusí vyplynout, že se jej podaří transformovat v město kreativní).

Pokud bychom z našeho panelu měli odvodit nějaký jednotný vzkaz pro Evropskou komisi, potom by se jednalo o následující: čím více bude kladen důraz na udržitelnost a odkaz důležitých měst na kulturní mapě jakožto hodnot, na kterých lze založit kreativní město a kreativní ekonomiku, tím efektivnější budou politické kroky. Napříč panelem jsme se shodli (a jde o shodu založenou na výsledcích řady analýz a průzkumů), že unijní program Kultura (Culture Programme) bohužel v tomto ohledu zatím dostatečně neplní svou funkci.

Dalším zdůrazňovaným tématem byla potřeba konzultace, potřeba detailního kvalitativního a kvantitativního mapování lidských investic a zájmů v kulturní oblasti. Jinými slovy – detailní program a výzkum, který by zmapoval kulturu a který by posloužil jako základ pro strategie a plánování rozvoje. Než se do nich pustíme, je dobré vědět, co lidé dělají a proč to dělají. V jakém vztahu je to, co dělají, k jejich životnímu stylu, jak vnímají vlastní identitu atd. Potřeba takového mapování – jak kvalitativního, tak kvantitativního – jasně vyplynula ze všech prezentací v našem panelu. Je klíčové, abychom pořádně věděli, o čem vedeme debatu, jakou děláme politiku a co plánujeme. Jinými slovy jde o to, abychom měli dostatečné informace o životním stylu, kvalitě života a povaze příslušných komunit. Abychom chápali, jak lidé v té které oblasti region vnímají, jaký k němu mají vztah apod.

Skvělá práce, kterou dělá se svým týmem v Košicích Zora Jaurová, má jak své pozitivní, tak negativní stránky. V Košicích dochází k regeneraci, transformaci staré zástavby z dob, kdy bylo Slovensko součástí sovětského bloku, na komunitní zařízení. Taková regenerace města, která je motivována uměním nebo kreativitou, má ovšem svá rizika. Může vyústit v případy sociálního vyčleňování. A nejenže může, ale dle mých zkušeností k takovým případům už mnohokrát vedla, a to jak v Evropě, tak v Austrálii a v Severní Americe. Co bylo původně zamýšleno jako městská regenerace, stalo se jakousi formou etnického vyčištění oblastí a vyústilo v odliv kulturně různorodé populace.

Diverzita byla další klíčovou ingrediencí našeho panelu; uznání diverzity, a to nejen v etnickém smyslu slova. Jde o posunutí debaty o diverzitě od etnicity k různým formám kulturní diverzity, které v naší společnosti existují. Jde především o diverzitu socio-ekonomickou, genderovou, věkovou, diverzitu subkultur atd.

Je třeba rozpoznat zásadní problémy a výzvy, kterým města čelí, a to na základě principu 4 „T“ neboli 3 „T“ Richarda Floridy – technologie, talent a tolerance. K nim jsme přidali jedno naše vlastní „T“ – teritorium, tedy to, jak lidé vnímají území, na němž žijí. Prostor takového území je třeba zorganizovat a naplánovat tak, aby se v něm lidé scházeli, aby docházelo k mezilidské interakci, aby se v jeho rámci aktivně prolínaly různé kultury.

Jde o to dosáhnout přesně toho, co se odehrává ve skateparcích, do kterých v Bristolu chodí můj dvanáctiletý syn. Tam se totiž setkává s lidmi z tolika odlišných kultur, s lidmi s tak různorodými životními příběhy jako nikde jinde. Skatepark je tak jeho kulturním centrem, jeho územím a je třeba, aby ho společnost jako takové vnímala. Jde tedy o plánování a organizaci veřejného prostoru, ať už jde o prostor uměle vytvořený nebo prostor, který spontánně vzešel z rozličných forem lidské interakce. Taková místa, na kterých bude moci docházet k interakci mezi kulturami, potom povedou k mezikulturnímu dialogu.